

Рівненський державний гуманітарний університет

**ПСИХОЛОГІЯ:
РЕАЛЬНІСТЬ І ПЕРСПЕКТИВИ**

Збірник наукових праць

Випуск 4

Рівне – 2015

**Міністерство освіти і науки України
Рівненський державний гуманітарний університет**

**ПСИХОЛОГІЯ:
РЕАЛЬНІСТЬ І ПЕРСПЕКТИВИ**

Збірник наукових праць

Випуск 4

Рівне – 2015

ББК 88

П 86

УДК 316.627:159.9

Психологія: реальність і перспективи: Збірник наукових праць Рівненського державного гуманітарного університету. - Випуск 4 - Рівне: РДГУ, 2015 – 300 с.

Збірник наукових праць містить статті з актуальних проблем психології.

Опубліковані матеріали можуть бути корисними для науковців, практичних психологів, вихователів, учителів, викладачів та студентів вищих педагогічних навчальних закладів

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Головний редактор:

Павелків Роман Володимирович - доктор психологічних наук, професор, проректор з науково-педагогічної та навчально-методичної роботи, завідувач кафедри вікової та педагогічної психології Рівненського державного гуманітарного університету

Заступник головного редактора:

Безлюдна Валентина Іванівна - кандидат педагогічних наук, професор кафедри вікової та педагогічної психології Рівненського державного гуманітарного університету.

ЧЛЕНИ РЕДАКЦІЙНОЇ КОЛЕГІЇ

Максименко Сергій Дмитрович – академік-секретар відділення психології, вікової фізіології дефектології НАПН України, дійсний член НАПН України, директор Інституту психології ім. Г. С. Костюка

Ямницький Вадим Маркович – доктор психологічних наук, професор, завідувач кафедри практичної психології та психотерапії Рівненського державного гуманітарного університету;

Юрченко Вікторія Миколаївна – доктор психологічних наук, професор кафедри вікової та педагогічної психології Рівненського державного гуманітарного університету;

Михальчук Наталія Олександрівна – доктор психологічних наук, професор, завідувач кафедри теорії і практики англійської мови та прикладної лінгвістики Рівненського державного гуманітарного університету

Литвиненко Світлана Анатоліївна – доктор педагогічних наук, професор кафедри практичної психології та психотерапії Рівненського державного гуманітарного університету;

Петренко Оксана Борисівна – доктор педагогічних наук, професор кафедри вікової та педагогічної психології, завідувач кафедри теорії і методики виховання Рівненського державного гуманітарного університету;

Шугасва Людмила Михайлівна – доктор філософських наук, професор, завідувач кафедри філософії Рівненського державного гуманітарного університету;

Пасічник Ігор Демидович – доктор психологічних наук, професор кафедри психолого-педагогічних дисциплін, ректор Національного університету «Острозька академія»;

Вірна Жанна Петрівна – доктор психологічних наук, професор, декан факультету психології Східноєвропейського національного університету ім. Лесі Українки;

Гошовський Ярослав Олександрович – доктор психологічних наук, професор, завідувач кафедри педагогічної та вікової психології Східноєвропейського національного університету ім. Лесі Українки;

Воробйов Анатолій Миколайович – кандидат педагогічних наук, професор, перший проректор, завідувач кафедри загальної психології та психодіагностики Рівненського державного гуманітарного університету;

Поніманська Тамара Іллівна – кандидат педагогічних наук, професор, проректор з наукової роботи, завідувач кафедри педагогіки і психології (дошкільної і корекційної) Рівненського державного гуманітарного університету;

Корчакова Наталія Вікторівна – кандидат психологічних наук, доцент кафедри вікової та педагогічної психології Рівненського державного гуманітарного університету (**відповідальний секретар**);

Созонюк Ольга Степанівна – кандидат психологічних наук, доцент кафедри вікової та педагогічної психології Рівненського державного гуманітарного університету;

Затверджено Вченою Радою Рівненського державного гуманітарного університету (протокол № 8 від 27 березня 2015 р.).

Свідоцтво про державну реєстрацію **Серія КВ №18713-7513Р**

За достовірність фактів, дат, назв і т. п. відповідають автори статей. Думки авторів можуть не збігатися з позицією редколегії. Рукописи не рецензуються і не повертаються.

Адреса редакції: 33028 м. Рівне, вул. Остафова, 31. Рівненський державний гуманітарний університет.e-mail: pavelkiv_rv@ukr.net

Резюме. Стаття посвящена сучасним проблемам використання кольорової гамми очей для комплексної психодіагностики темперамента і характеру та їх взаємозв'язку. В експеримент було задіяно 97 студентів 1-2 курсів спеціальності «Біологія». Колір очей визначали загальноприйнятими методами діагностики, темперамент – за опросником Г. Айзенка. Результати дослідження вказують на певну взаємозв'язок кольору очей і темперамента.

Ключевые слова: гамма кольорів очей, темперамент, характер, тест-метод Г. Айзенка.

Summary. The article is devoted to contemporary problems of applying eye colors for complex psychological diagnostics temperament and character and their relationship. To experimental attracted 97 students 1-2 courses of specialty "Biology". Eyes were determined by standard methods of diagnosis, temperament - by questionnaire H. Ayzenka. The survey results indicate a correlation eye color and temperament of man.

Key word: eye color range, temperament, character test method H. Ayzenka.

УДК 159.922.72

Р.В. ШЕВЧИК

ДОСЛІДЖЕННЯ ТА КОРЕКЦІЯ УВАГИ У ПІДЛІТКІВ

У статті подаються результати наукового дослідження психологічних особливостей розвитку уваги у підлітковому віці. Обґрунтованні кількісні та якісні показники отриманих результатів дослідження та наведено результати корекційно-розвивальної роботи, яка спрямована на розвиток властивостей уваги у підлітків.

Ключові слова: увага, властивості уваги, особистість, підлітковий вік, розвиток.

Постановка проблеми. Вибір уваги як об'єкт нашого психологічного дослідження не випадковий, оскільки функція уваги та шляхи її організації займають одне з центральних місць у шкільному навчально-педагогічному процесі. Увага є необхідною умовою оптимального функціонування всієї пізнавальної діяльності людини. Від розвитку та організації уваги залежать якість і успішність сприйняття, засвоєння і розуміння навчального матеріалу.

Обсяг уваги, здатність довго зберігати її інтенсивність і переключати його з одного предмета на інший з віком збільшуються. Разом з тим увага стає більш вибірковою, залежною від спрямованості інтересів. Підлітки і юнаки часто скаржаться на свою нездатність сконцентруватися на чомусь одному, неухважність і хронічну нудьгу. «Невихованість» уваги, невміння зосереджуватися, перемикатися і відволікатися від якихось стимулів і подразників - одна з головних причин поганої успішності підлітків.

Увага - це здатність людини зосереджувати свідомість на яких-небудь предметах або явищах. Іншими словами, увага - це процес регуляції інтелектуальної активності, процес, що допомагає функціонувати іншим пізнавальним здібностям; це спрямованість та зосередженість психічної діяльності людини на об'єкти та явища зовнішнього світу, а також на думки, почуття та процеси, що відбуваються всередині у нього [3,123].

Увагу можна порівняти з променем прожектора, що спрямовується на яскраве, актуальне, найбільш значуще. Цей промінь може бути сильним і слабким, вузьким і широким, стійким і нестійким, керованим і не дуже [5,349].

В історії психологічної думки увагу вивчали з позиції інтроспективної психології В. Джеймс, В. Вундт, Е. Тітченер; гештальтпсихології - К. Кофка, В. Келер, П. Адамс; феноменологічного напрямку - французький учений М. Мерло-Понті; когнітивної психології - американський психолог У. Найсен та ін. Розробці проблеми уваги присвятили свої праці П. Гальперін, М. Добринін, М. Ланге, С. Мілерян, С. Рубінштейн, Д. Узнадзе, І. Страхів.

У сучасній психології вивчення уваги здійснюють у загальній, віковій, педагогічній і медичній психології, психології праці, нейропсихології та інших галузях. І сьогодні вона має багато нез'ясованих питань методологічного і теоретичного плану.

Метою статті є виклад результатів емпіричного дослідження розвитку властивостей уваги підлітків.

Завданнями емпіричного дослідження: охарактеризувати загальну процедуру організації дослідження, обґрунтувати систему психодіагностичних і методичних прийомів, закладених у його зміст, описати якісні, кількісні показники й зробити основні висновки дослідження.

Для більш обґрунтованого й точного вивчення властивостей уваги в психології використовують ряд методик, які дають змогу отримати емпіричні показники й дати їм якісну та кількісну оцінку: тест Бурдона в модифікації П. А. Рудника, «Методика вивчення обсягу уваги», тест Мюнстенберга, «Інтелектуальна лабільність», «Таблиці Шульце».

Найважливішу роль у розробленні теоретико-методологічної основи відіграли системні інтеграції відомих положень психологічної науки про єдність психіки та діяльності, детермінацію психіки соціальними факторами (Л. Виготський, Г. Костюк, С. Максименко), вчення про увагу як складну ієрархічну систему, організуючим чинником якої є мета діяльності (С. Рубінштейн, О. Леонтьєв), співвідношення учіння і розвитку

(Л. Виготський, О. Леонтєв, Г. Костюк). Ми також виходили з науково-психологічних уявлень про закономірності розвитку психіки у підлітковому віці (М.Ф. Добриніна, І.В. Страхова, Є.О. Мілеряна тощо).

Дослідження здійснювалося в умовах природного середовища. У ньому приймало участь 22 підлітки віком від 13 до 15 років, які навчаються у НВК смт. Любешів. Під час навчальної діяльності ми спостерігали за навчальною діяльністю учнів, а саме за проявами їхньої уваги під час уроків. Загальний показник проявів уваги в класі досить високий, відволікання її відбувається рідко, увага учнів переважно стійка, довільна та мимовільна увага учнів досліджуваної групи проявляється на високому рівні розвитку, за винятком окремих випадків, особливо важливо, що всі види уваги в учнів зберігають стійкість на достатньому рівні, про це свідчить їх постійна зосередженість на навчальних предметах, увага носить активний характер.

Вивчаючи концентрацію уваги у цьому класі, ми виявили:

- Троє учнів мають дуже високий рівень концентрації уваги (81%-100%) – Ольга П., Ангеліна Г., Руслана С.;
- Троє учнів мають високий рівень концентрації уваги (61%-80%) – Наталія П., Олег В., Роман П.;
- Тринадцять учнів мають середній рівень концентрації уваги (41%-60%) - Людмила Г., Наталія Р., Віталій Х., Максим М., Іван Г., Анатолій К., Руслан М., Анатолій Х., Альона С., Сергій П., Олена Ш., Олена К., Олександр Д.;
- Троє учнів, що мають низький рівень концентрації уваги (21%-40%). Такими учнями були Людмила Л., Людмила К., Ростислав К.

Вивчаючи динаміку точності уваги в процесі короткочасної роботи, ми виявили у 36% учнів найбільший коефіцієнт точності уваги доводиться на першу хвилину роботи, а в 19% учнів на останню. Найменший коефіцієнт точності уваги у 45% учнів доводиться на 4 хвилину роботи. Низький рівень точності уваги в процесі короткочасної роботи, ми виявили у таких учнів: Ростислав К., Людмила Л., Людмила К.. Високий рівень у таких учнів, як Ольга П., Ангеліна Г. та Руслана С. У 40% учнів найвищий коефіцієнт продуктивності уваги доводиться на першу та п'яту хвилини виконання завдання, а найменший коефіцієнт продуктивності у 50% учнів доводиться на 4 хвилину роботи, як і коефіцієнт точності уваги.

Досліджуючи обсяг уваги ми виявили, що найвищої оцінки в не отримав жоден з учнів. Найвищими виявилися результати які характеризують VII рівень розвитку обсягу уваги, ці результати отримали такі учні як Ангеліна Г., Людмила Л., Наталія Н., Віталія Х.. Найнижчі ж результати дослідження у вигляді рівнів I-III отримали учні Ростислав К., Людмила Л., Людмила К., причому в даному дослідженні учні з низьким обсягом уваги відповідають попередньому дослідженню за показниками. Загалом оцінити обсяг уваги учнів за даною методикою можна як недостатньо високий або посередній.

Учні які отримали від'ємні показники вибіркової уваги мають низький рівень розвитку даного типу уваги, а саме Ростислав К., Людмила Л., Людмила К.. Саме ці учні і в попередніх дослідженнях отримали низькі показники розвитку уваги. Всі інші учні отримали посередні показники розвитку вибіркової уваги. Учні Ольга П., Ангеліна Г., Людмила Г., отримали високий показник вибіркової уваги. Також під час проведення методики такі учні як Ольга П., Ангеліна Г. знаходили й інші слова які не були передбачені методикою. Знаходження цих слів учнями свідчить про розвиненість у них вибіркової уваги.

За методикою «Інтелектуальна лабільність» ми виявили:

- 5 учнів (23%) мають високу лабільність, тобто здатність до переключення уваги та хорошу здатність до навчання;
- учнів (59%) мають середній рівень лабільності та середній рівень переключення уваги;
- 4 дітей (18%) мають низький рівень лабільності переключення уваги. Низький рівень інтелектуальної лабільності виявлено у таких учнів, як Ростислав К., Людмила Л., Людмила К.. Високий рівень мають Ольга П., Ангеліна Г., Руслана С., Людмила Г. та Наталія П..

Визначаючи стійкість уваги та динаміку працездатності, ми користувались методикою «Таблиці Шульте». За допомогою формул визначили ефективність роботи, степінь входження в роботу, психічну стійкість.

Ефективність роботи групи в загальному має достатній рівень. 68% підлітків мають гарне включення в роботу, 32% підлітків потребують підготовки до основної роботи. Більшість підлітків групи (55%) мають гіршу психічну стійкість до виконання завдань, ніж в інших 45% підлітків, у яких виявлена хороша психічна стійкість.

Узагальнивши результати, ми виявили:

Високий рівень стійкості уваги та динаміки працездатності мають 4 учні (18%), а саме Ангеліна Г., Ольга П., Руслана С., Віталій Х.;

Середній рівень - 15 учнів (68%) – всі інші учні класу ;

Низький рівень - 3 учні (14%) – Людмила Л., Людмила К., Ростислав К..

Але не варто забувати, що для підлітків будь - якого типу нервової системи характерні періодичні коливання уваги. Зростає обсяг уваги, її концентрація та стійкість. Дитина здатна зосереджуватися не лише на наочних, а й на уявних об'єктах. Проаналізувавши й зіставивши отримані результати дослідження, можна зробити наступні висновки. В трьох учнів (14%) виявлено порушення розвитку властивостей уваги. Нашою нами була розроблена корекційно-розвивальна програма «Тренування якостей уваги». Розроблена програма

складалася із серії різних вправ для розвитку властивостей уваги (концентрації, обсягу, стійкості, переключення, розподілу), підібраних з урахуванням рівня розвитку дітей, їхніх вікових та індивідуальних особливостей.

По ходу занять в учнів-підлітків спостерігався стійкий інтерес до всіх ігор та вправ корекційно-розвивальної програми. Особливу зацікавленість викликали ігри, спрямовані на розвиток властивостей уваги. Під час яких, учні виявляли ініціативу та впевненість у своїх діях. Дуже сподобались релаксаційні вправи. На завершальному занятті програми, учні із задоволенням згадували та розповідали, що їм найбільше запам'яталось під час занять.

На завершальному етапі експерименту ми проводили повторне психодіагностичне обстеження підлітків. Узагальнивши його результати, виявили, значне покращення в учнів, які мали низький показник властивостей уваги у первинному дослідженні.

За методикою «Тест Бурдона в модифікації П.А. Рудника», виявили рівень концентрації уваги:

- 5 учнів (23%) мають дуже високий рівень концентрації уваги (81%-100%)
- 7 учнів (32%) мають високий рівень концентрації уваги (61%-80%) ;
- 10 учнів (45%) мають середній рівень концентрації уваги (41%-60%) .

З низьким рівнем не виявлено жодного учня.

Рівень обсягу уваги учнів розподілився у такому відсотковому відношенні :

- 41% учнів класу мають високий рівень обсягу уваги;
- 59% учнів мають середній рівень сформованості уваги.

Найвищими виявилися результати які характеризують VIII-IX рівень розвитку обсягу уваги. Найнижчі ж результати дослідження у вигляді V рівня, причому в даному дослідженні учні, які мали низький обсяг уваги в первинному дослідженні, не відповідають теперішнім показникам.

Вивчаючи вибірковість уваги, ми виявили, що жоден учень не отримав від'ємного показника вибіркової уваги. Всі учні отримали позитивні показники. 13 учнів отримали посередні показники розвитку вибіркової уваги тобто позитивні з показником менше одиниці. 9 учнів отримали високий показник вибіркової уваги.

Високу лабільність мають 9 учнів (41%), тобто здатність до переключення уваги та хорошу здатність до навчання;

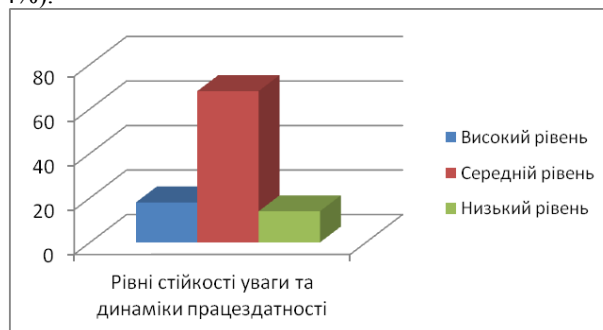
13 учнів (59%) мають середній рівень лабільності та середній рівень переключення уваги.

З низькою лабільністю, ми не виявили жодного учня.

Високий рівень стійкості уваги та динаміки працездатності мають 4 учні (18%);

Середній рівень- 15 учнів (68%);

Низький рівень- 3 учні (14%).

Узагальнивши отримані результати повторного дослідження, ми занесли їх до порівняльної таблиці.

Таблиця 1.

Порівняльна таблиця первинного та вторинного дослідження

№	Прізвище	Тест Бурдана		Обсяг уваги		Методика Мюнстенберга		Интел. лабільність		Таблиці Шульте	
		Рівень властивостей уваги первинного та вторинного дослідження									
		Пр.	Вт.	Пр.	Вт.	Пр.	Вт.	Пр.	Вт.	Пр.	Вт.
1.	Ростислав К.	Н	С	Н	С	Н	С	Н	С	Н	С
2.	Ольга П.	Дв	Дв	В	В	В	В	В	В	В	В
3.	Людмила Л.	Н	С	Н	С	Н	С	Н	С	Н	С
4.	Ангеліна Г.	Дв	Дв	В	В	В	В	В	В	В	В
5.	Руслана С.	Дв	Дв	В	В	В	В	В	В	В	В
6.	Людмила Г.	С	Дв	С	В	С	В	С	В	С	В
7.	Наталія Р.	С	В	С	В	С	В	С	В	С	В
8.	Віталій Х.	С	В	С	В	С	В	С	В	С	В
9.	Людмила К.	Н	С	Н	С	Н	С	Н	С	Н	С
10.	Наталія П.	Дв	Дв	В	В	В	В	В	В	В	В
11.	Олег В.	С	В	С	В	С	В	С	В	С	В

12	Ангеліна Г.	С	С	С	С	С	С	С	С	С	С
13	Анатолій Х.	С	С	С	С	С	С	С	С	С	С
14	Руслан М.	С	С	С	С	С	С	С	С	С	С
15	Анатолій К.	С	С	С	С	С	С	С	С	С	С
16	Іван Г.	С	С	С	С	С	С	С	С	С	С
17	Олена Ш.	С	В	С	В	С	В	С	В	С	В
18	Олена К.	С	В	С	В	С	В	С	В	С	В
19	Сергій П.	С	С	С	С	С	С	С	С	С	С
20	Олександр Д.	В	В	С	В	С	С	С	С	С	С
21	Максим М.	С	С	С	С	С	С	С	С	С	С
22	Роман П.	В	В	С	В	С	С	С	С	С	С

Результати використаних методик дають можливість прослідкувати як удосконалюється рівень розвитку уваги в підлітків. Первинне дослідження виявило троє учнів, у яких були проблеми із розвитком властивостей уваги. Після проведення корекційної роботи, учні досягли значно кращих результатів в повторному дослідженні. З цього випливає, що дана корекційна програма є ефективною.

Висновок: Отже, використання запропонованої системи психокорекційних вправ та завдань позитивно вплинуло на формування властивостей уваги підлітків.

У сучасній психології продовжується науковий пошук нез'ясованих питань проблеми уваги методологічного, теоретичного та експериментального плану.

Увага дитини розвивається у зв'язку з розвитком її життєдіяльності, виникненням нових потреб. Проте оптимальні умови створюються у процесі учбової діяльності, коли починає інтенсивно формуватися довільність психічних функцій. До основних видів діяльності учнів відноситься насамперед пізнавальна діяльність, яка крім загально признаних сприймання, пам'яті, мислення, мовлення та уяви, на нашу думку, включає і увагу до свого складу. Увага — це особлива форма психічної діяльності, яка виявляється у спрямованості та зосередженості свідомості на значущих для особистості предметах, явищах навколишньої дійсності або власних переживаннях. Увага є однією з функціональних сторін виконання будь-якого завдання учнями, адже неможливо виконати запропоновану учителем дію правильно і швидко без належної уваги до самого процесу та оперування потрібними для цього даними та предметами. Підлітковий вік - є складним віком перебудови, як зміни в організмі, так і в душевній організації дитини, і у її свідомості. У ряді досліджень показано, що розвиток довільності уваги, її стійкості та зосередженості у підлітковому віці передусім пов'язаний з формуванням логічного мислення, засвоєнням узагальнених способів мислення. Розвиток уваги в цьому віці дуже суперечливий.

Так, збільшується обсяг уваги, здатність довго зберігати її інтенсивність і переключати з одного об'єкта на інший; при цьому зростає і вибірковість уваги та її залежність від спрямованості інтересів, що зумовлює характерну для багатьох юнаків та дівчат неспроможність сконцентруватися на чомусь одному, майже постійну розсіяність уваги.

Відповідно до мети дослідження ми проаналізували методики, за допомогою яких здійснюється діагностика уваги у підлітків. Так, для виміру концентрації, точності і продуктивності уваги ми використали методику «Тест Бурдона в модифікації П.А.Рудника», для дослідження обсягу уваги методику «Вивчення обсягу уваги», для виявлення рівня вибіркової уваги тест Мюнстенберга, для дослідження лабільності, тобто здатності перемикання уваги, ми використали методику «Інтелектуальна лабільність». Стійкість уваги та динаміку працездатності, ми визначали за допомогою методики «Таблиці Шульте».

Вказані методики ми застосували у дослідженні особливостей уваги підлітків. У ході експерименту нами було опитано 22 учні із НВК смт. Любешів, віком від 13 до 15 років. Було встановлено, що увага підлітків є не досить високою, під час занять деякі учні відволікаються, не можуть довго зосередитися на чомусь. Найвищий рівень продіагностованого рівня уваги у певних підлітків гостро потребує корекції та втручання педагогів та психолога.

Аналізуючи дані вторинного опитування, ми з'ясували, що розвиток уваги та її властивостей можна корегувати та покращувати за допомогою тривалих та постійних вправ, змагань тощо. Програма принесла помітні результати збільшення кількості дітей із високим та середнім рівнем розвитку уваги.

На основі вищесказаного зазначаємо, що ефективний розвиток уваги у підлітків можливий за умови комплексного розвитку пізнавальних умінь учнів, дотримання основних принципів навчально-виховного процесу та систематичного і послідовного застосування корекційно-розвивальних вправ.

Список використаних джерел

1. Дормашев Ю.Б., Романов В.Я. Психологія внимания: Учебник. – 3-е изд., испр. / Ю.Б. Дормашев, В.Я. Романов – М.: Московський психолого-соціальний інститут: Флінта, 2002. – 376 с.
2. Неровня О.В. Психологія уваги (курс лекцій). / О.В. Неровня Львів: Вища школа, 1973.- 20 с.
3. Оніщенко В.М. Психологічні передумови розвитку уваги школярів різних вікових періодів // Психолог 2005 №11 с. 29-31

4. Психологічна енциклопедія / авт.-упоряд. Степанов О. М. – К. : Академвидав, 2006. – 422, [1] с. – (Серія "Енциклопедія ерудита").
5. Рибальченко С.М. Концентрація уваги учнів та її активізація / С.М. Рибальченко // Біологія. – 2006. – № 28. – С. 7-11.
6. Степанов О.М., Фіцула М.М. Основи психології і педагогіки: Навч. посібн. для студ. вузів. - 2-ге вид., випр. і доп. / О.М. Степанов, М.М. Фіцула – К., 2005. – С.109-117.
7. Страхов В.И. Психологические исследования внимания // Загальна психологія: Хрестоматія / О.В. Скрипченко, Л.В. Долинська, З.В. Огороднійчук та ін. – К.: Каравела, 2007. - С.286-291.

References

1. Dormashev Ju.B., Romanov V.Ja. Psihologija vnimanija: Uchebnik. – 3-e izd., ispr. / Ju. B. Dormashev – М.: Moskovsk'ij psihologo-social'nyj institut: Flinta, 2002. – 376 s.
2. Nerovnyia O.V. Psykholohiya uvahy (kurs lektsiy). / O.V. Nerovnyia –L'viv: Vyshcha shkola, 1973.-20 s.
3. Onishchenko V.M. Psykholohichni peredumovy rozvytku uvahy shkolyariv riznykh vikovykh periodiv // Psykholoh 2005 № 11 29-31 s.
4. Psykholohichna entsyklopediya / avt.-uporyad. Stepanov O. M. – К. : Akademvydav, 2006. – 422, [1] s. – (Seriya "Entsyklopediya erudyta").
5. Rybal'chenko S.M. Kontsentratsiya uvahy uchniv ta yiyi aktyvizatsiya // Biolohiya. – 2006. – № 28. – S.7-11.
6. Stepanov O.M., Fitsula M.M. Osnovy psykholohiyi i pedahohiky: Navch. posibn. dlya stud. vuziv. – 2-he vyd., vypr. i dop. – К., 2005. – 109 –117 s.
7. Strahov V.I. Psihologicheskie issledovanija vnimanija // Zagal'na psihologija: Hrestomatija / O.V. Skripchenko, L.V. Dolins'ka, Z.V. Ogorodnijchuk ta in. – К.: Karavela, 2007. - 286-291 s

Резюме. В статье приводятся результаты научного исследования психологических особенностей развития внимания в подростковом возрасте. Обоснование количественные и качественные показатели полученных результатов исследования и приведены результаты коррекционно-развивающей работы, направленной на развитие свойств внимания у подростков.

Ключевые слова: внимание, свойства внимания, личность, подростковый возраст, развитие.

Summary. The article presents the results of scientific studies of psychological peculiarities of the development of attention in adolescence. Quantitative and qualitative indicators of the results of research and the results of remedial and developmental work, which aims to develop the properties of attention in adolescents.

Key words: attention, properties, attention, personality, adolescence, development.

УДК 373.3:613.955

М.Т. ШУЛЬ

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ ЯК ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА

У статті представлено теоретичний аналіз проблеми формування в підростаючого покоління знань про здоровий спосіб життя, про ціннісне ставлення до власного здоров'я та здоров'я оточуючих, вихованні в учнів потреби в здоров'ї як важливої життєвої цінності. Проаналізовано теоретичні основи формування здорового способу життя учнів початкових класів як психолого-педагогічної проблеми.

Ключові слова: здоров'я, здоровий спосіб життя, учень початкових класів, вчитель, початкова школа, освіта, психолого-педагогічна діяльність.

Одним з пріоритетних завдань суспільства і держави є виховання морального, відповідального, ініціативного і компетентного громадянина України. В системі загальнолюдських цінностей, якими повинна оволодіти підростаюче покоління, першорядне основоположне місце приділяється здоров'ю та здоровому способу життя. Спостерігається посилена увага держави і суспільства до проблеми здоров'я підростаючого покоління, проблема цілісного формування культури здоров'я, першочергового значення навчально-виховного процесу з цього напрямку в школі.

У державних документах здоров'я особистості розглядається як показник соціального розвитку суспільства, могутній фактор впливу на розвиток держави. Так, у Конституції України, Національній доктрині розвитку освіти, Законах України «Про оздоровлення та відпочинок дітей», «Про охорону дитинства», «Основи законодавства України про охорону здоров'я», «Про соціальну роботу з дітьми та молоддю», «Про загальну середню освіту», Указі президента України «Про заходи щодо розвитку духовності, захисту моралі та формування здорового способу життя», визначено, що одним із пріоритетних завдань суспільства є – турбота про збереження життя й зміцнення здоров'я своїх громадян, виховання особистості через призму відповідального ставлення до власного здоров'я та здоров'я оточуючих. Розв'язання цього завдання забезпечує

З М І С Т

<i>Передмова</i>	3
Павелків Р.В. Завдання та перспективи психологічної служби РДГУ	4
Петренко О.Б. Інноваційна діяльність практичного психолога в організації роботи «школи сприяння здоров'ю»	8
Литвиненко С.А., Ямницький В.М. Психологія травми: трансгенераційний та феноменологічний аспекти	14
Абрамова С.В. Психолого-педагогічна діагностика сформованості соціальної активності у старших підлітків	17
Артемова О.І. Креативність як чинник розвитку професійних якостей майбутнього практичного психолога	22
Барно О.М. Причинно-наслідкові відносини у психології розвитку особистості	26
Білоус Р.М., Боровська А.С. Ціннісні орієнтації в процесі само актуалізації старшокласників	31
Большакова А.М. Поведінка типу А як проблема професійного здоров'я майбутніх менеджерів	33
Борейчук І.О., Євдокимов Р.В. Умови використання арт-терапевтичних технік в роботі із геронтопсихологічною групою клієнтів	36
Борисова А.О. Психологічний моніторинг міжкультурної адаптації студентів-іноземців у країні навчання	40
Бучко В.Б. Проблема справедливості психологічний аспект	43
Вознюк Ю.С. Аналіз проблеми самоствердження особистості	49
Воробійов А.М., Демчук О.О. Умови адаптації та фактори дезадаптації студентів до навчання у вищому навчальному закладі	52
Воронов Н.П., Курячий С.В. Здоровьесберегающие технологии в профилактике состояния здоровья студентов специальной медицинской группы с заболеваниями сердечно-сосудистой системы и опорно-двигательного аппарата	55
Герман Л.В. Значущість психологічної складової у професійній підготовці правоохоронців	60
Грицюк І.М. Емоційне виховання як засіб запобігання емоційної травми у дітей	63
Грубляк В.В. Розвиток пізнавальної активності студентів в процесі самонавчання	66
Давидюк С.Г., Пащенко О.О. Психологічні особливості прояву креативності студентів гуманітарного та технічного профілю	71
Демянюк О.Б. Образ світу як психологічна основа самореалізації молоді	74
Дружиніна І.А. Емпатія у системі професійно важливих якостей майбутніх психологів	78
Дучимінська Т.І. Соціально-психологічний тренінг як засіб корекції проявів особистісної безпорадності студентів	82
Жарікова С.Б. Образ «Я» підлітка у цілісній моделі психологічного здоров'я особистості	85
Жидко М.Е., Лушина Т.А. Проблема психологічної структури научного мировоззрення у студентів сучасного технічного університету	89
Жидко М.С., Кравченко К.О. Особливості переживання у льотчиків на гострій стадії горя	93
Жидко М.С., Журавская О.В. Особливості психологічної диференціації професійної дезадаптації, професійної деформації та емоційного вигорання	99
Жизномірська О.Я. Психологічне здоров'я особистості молодшого шкільного та підліткового віку	103
Іванашко О.Є., Вічалковська Н.К. Соціально-психологічна адаптація особистості в умовах інклюзивної освіти	107
Іванова Н.Г. Психологічні основи підготовки, необхідні для успішного професійного становлення фахівців: ретроспективний аналіз проблеми	110
Істинюк І.Д. Педагогічна практика – провідний засіб забезпечення готовності студентів до інноваційної виховної діяльності з молодшими школярами	114
Кідалова М.М. Фасилітативний супровід емоційних бар'єрів у підлітковому віці як умова збереження психологічного здоров'я	118
Корчакова Н.В. Диспозиційні основи просоціальності	124
Коширець В.В., Шкарлатюк К.І. Самофутурування як чинник самореалізації студентів з порушеннями розвитку	129
Крюкова Л.В. Сучасні підходи щодо динаміки емоційних процесів та їх впливу на здоров'я особистості школяра	132
Кулаков Р.С. Особливості профконсультаційного супроводу професійного самовизначення старшокласників впродовж навчання в школі	135
Кулакова Л.М. Моральний розвиток особистості засобами художньої літератури як підґрунтя формування почуття власної гідності у молодших школярів	140
Курдибаха О.М. Теоретичний аналіз проблем гендерного розвитку підлітків у процесі соціалізації	144
Левус Н.І., Волошок О.В. Самоставлення у студентів з різною навчальною мотивацією	146
Левшунова К.В. Благополуччя та здоров'я: спільне та відмінне між поняттями	151
Лисенко Л.М. Теоретичні аспекти проблеми психічного здоров'я особистості	154

Ліщук А.В. Вплив ціннісних орієнтацій на професійне самовизначення старшокласників	157
Луцик Г.О. Напрямки роботи соціальних педагогів з профілактики девіантної поведінки підлітків	160
Марчук Ю.С. Психолог-практик та психолог-теоретик: особливості формування професійного мислення	163
Назаревич В.В., Коротун В.В. Використання малюнкових технік психотерапії для самоідентифікації студентів.....	166
Нікула Н.В. Шляхи формування методичної культури студентів на етапі професійної підготовки	170
Новік Л.О. Психологічні складові іміджу психолога	173
Ногачевська І.О. Розуміння текстів – базовий компонент вузівського навчання студентів.....	176
Олексієнко С.Б. Оволодіння майбутніми правоохоронцями психологічними знаннями, необхідними для створення соціально-психологічної характеристики об'єкта оперативного інтересу з політичного середовища.....	180
Олійник О.В. Готовність майбутнього вчителя початкової школи до виховання господарської культури молодших школярів	184
Павелків В.Р., Мокич Н.В. Психологічні ознаки в системах соціокультурного простору молодіжних субкультур	187
Паливода О.О. Психологічні аспекти професійного становлення особистості у вищому навчальному закладі	193
Петренко Н.В. Модель становлення професійної спрямованості менеджера на етапі навчання у вищому навчальному закладі.....	197
Пилип'юк Т.О., Мушкевич М.І. Гендерна диференціація особистісних особливостей осіб з різним ставленням до репродуктивного здоров'я.....	201
Пилипака Ю.І., Гамарнюк О.В., Романюк В.Л. Психічна травма як функціональна модель розладів психіки і поведінки особистості	205
Піонтковська Д.В. Розвиток національної ідентичності особистості в юнацькому віці	210
Рибак В.А. Особливості процесу соціально-психологічної адаптації першокурсників з особливими потребами.....	214
Рудь Г.В. Гендерні аспекти формування перспектив власного кар'єрного росту сучасної молоді.....	217
Рудюк О.В. Психологічне здоров'я особистості як копінг-ресурс подолання кризи безробіття.....	221
Савелюк Н.М. Елементи релігійного дискурсу в освітньо-виховному просторі України.....	226
Савенко Д.О. Проблема самоідентичності жінки в період раннього онтогенезу дитини	230
Савуляк В.О. Особливості запиту студентів щодо діяльності психологічної служби ВНЗ	233
Самойлова Н.В., Метіль Я.М. Підходи до розвитку психологічної компетентності студентів-валеологів	237
Ставицька О.Г. Оптимізація консультативної взаємодії психолога з клієнтом технологіями самопрезентації	240
Стаднік І.В., Мушкевич М.І. Психологічні особливості переживання посттравматичного стресового розладу (ПТСР) учасниками зони антитерористичної операції (АТО).....	244
Сторож О.В. Розвиток складових творчої соціалізації особистості	248
Тищенко І.А. Вплив статево-рольових стереотипів на професійну самореалізацію жінок у руслі проблеми гендерної освіти.....	254
Угрин О.Г. Роль організаційної ідентичності у процесі професійного становлення молодого спеціаліста.....	257
Федоренко Р.П. Вплив залежності партнерів від соціальних мереж на шлюбно-сімейні взаємини.....	261
Федюк Т.М., Корчакова Н.В. Особливості розвитку самооцінки у процесі соціалізації дітей з вадами слуху	264
Хлівна О.М. Психопрофілактика здоров'я в студентському віці	267
Хупавцева Н.О. Поняття соціального статусу у контексті проблеми становлення особистості.....	270
Чагарна С.Є. Особливості інтеграції дітей з порушеннями слуху	274
Чмир Т.В. Вольова сфера особистості: теоретичні аспекти	277
Шаповал І.М. Механізми EGO-захисту як детермінанта адаптивної стратегії особистості	280
Шевців М.В., Романюк В.Л. Особливості взаємозв'язку кольору очей і темпераменту у студентів-біологів в умовах рівненщини	285
Шевчик Р.В. Дослідження та корекція уваги у підлітків	288
Шуль М.Т. Теоретичні основи формування здорового способу життя учнів початкових класів як психолого-педагогічна проблема	292
Відомості про авторів	296

Наукове видання

ПСИХОЛОГІЯ: РЕАЛЬНІСТЬ І ПЕРСПЕКТИВИ

**Збірник наукових праць
Рівненського державного гуманітарного університету**

Випуск 4

Заснований у 2013 р.

Редактор збірника **Павелків Р.В.**
Відповідальний за підготовку збірника до видання **Безлюдна В.І.**
Технічний редактор **Суходольський В.І.**
Комп'ютерна верстка **Осипчук О.П.**

Здано до набору 22.04.2015 р. Підписано до друку 06.12.2013 р.
Формат 60x84 1/8. Папір офсетний № 1. Гарнітура Times New Roman. Друк різнографічний.
Ум. друк. арк. 29,14. Замовлення № 27042015 Наклад 90

Адреса: 33000 м. Рівне, вул. Ст. Бандери, 20
e-mail: dokacentr@mail.ru

Видавництво ТЗОВ "Дока центр"
Свідоцтво про внесення до Державного реєстру
Серія РВ № 54 від 09.09.2011

П - 86 **Психологія: реальність і перспективи. Збірник наукових праць
Рівненського державного гуманітарного університету. – Випуск 4. – Рівне:
РДГУ, 2015. – 300 с.**

ISBN 978-966-2695-00-7

Збірник наукових праць містить статті які відображають теоретичні та практичні аспекти найважливіших проблем психологічної науки.

Опубліковані матеріали можуть бути корисними для науковців, учителів, вихователів, практичних працівників освіти, керівників дошкільних і загальноосвітніх навчальних закладів, викладачів та студентів вищих педагогічних навчальних закладів.

УДК 316.627:159.9

ББК 88